

การสำรวจเบื้องต้นความหลากหลายของกล้วยไม้ป่าเขาหินปูนพื้นที่เขาหน้าชะ อุทยาน
แห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Preliminary survey of orchid diversity in limestone rainforest on Nah-Ha
Mountain, Khao Sok National Park, Surattani Province

ไชนีย๊ะ สะมาลา^{1*} สุทธิรักษ์ นองแก้ว² เยาวลักษณ์ สุวรรณคง²

¹ สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

² อุทยานแห่งชาติเขาสก ตำบลคลองศก อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร 0-7735-5666 *อีเมลล์ saineeya@hotmail.com

Sainiya Samala^{1,*}, Sutthirak Nongkaew², Yaowalak Suwannakong,²

¹Program in Biology, Faculty of Science and Technology, Suratthani Rajabhat University,

Suratthani, 84100, Thailand

Tel: 0-7735-5466, Fax: 0-7735-5666, *E-mail: saineeya@hotmail.com

²Khao Sok National park, Panom District, Surattani Province

บทคัดย่อ

พื้นที่ศึกษาคือบนสันเขาของเขาน้ำชะที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 300 เมตร พื้นที่เป็น
เขาหินปูน สังคมพืชเด่นคือเตยเขา (*Pandanus monotheca* Martelli) และต้นรัก (*Melanorrhoea* sp.)
จากการเดินสำรวจเป็นระยะทาง 1 กิโลเมตร สำรวจพบกล้วยไม้มากกว่า 10 ชนิดเป็นกล้วยไม้ที่พบบริเวณ
พื้นดินและหินปูน 3 ชนิด เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้ 7 ชนิด สามารถจำแนกเบื้องต้นได้ 5 ชนิด คือ
รองเท้านารีเหลืองพังงา (*Paphiopedilum. godefroyae* var. *leucochilum*) เอื้องตะขาบ (*Dendrobium*
sp.) เอื้องกำปลา (*Dendrobium* sp.) กระรุกรร่อน(*Cymbidium* sp.) และ สิงโต (*Bulbophyllum* sp.)
จากการศึกษาความหนาแน่นของกล้วยไม้ทั้ง 5 ชนิด พบว่าเอื้องตะขาบ มีความหนาแน่นสัมพัทธ์มากที่สุด
(41.1%) รองลงมาคือเอื้องกำปลา (29.4%) และรองเท้านารีเหลืองพังงา (20.6%) โดยรองเท้านารีเหลือง
พังงาซึ่งเป็นกล้วยไม้ดิน พบว่าเจริญบนซากใบไม้มากกว่าบนหินปูนโล่งๆอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)
สำหรับกล้วยไม้ซึ่งเป็นพืชอิงอาศัยนั้นพบบริเวณลำต้นมากกว่ากิ่งก้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) พื้นที่
เขาหินปูนนั้นมีความแห้งแล้งสูง จึงพบรองเท้านารีเหลืองพังงาเจริญบนซากใบไม้มากกว่าบนหินปูน เนื่องจาก
ซากใบไม้มีการดูดซับความชุ่มชื้นได้ดีกว่า ส่วนกล้วยไม้อิงอาศัยนั้นพบว่าเจริญบริเวณลำต้นมากกว่ากิ่งก้าน
เนื่องจากบริเวณสันเขามีลมแรงดังนั้นการกระจายพันธุ์และการเจริญเติบโตบนกิ่งก้านที่สูงจึงยากกว่าบนลำต้น

คำสำคัญ : ความหลากหลายของกล้วยไม้ เขาหินปูน อุทยานแห่งชาติเขาสก

ABSTRACT

A preliminary survey of Orchids diversity was carried out in limestone rainforest along Nah-Ha Mountain ridge (about 300 mean sea level). The vegetation of this mountain was dominated by *Pandanus monotheca* Martelli and *Melanorrhoea* sp. About ten species of orchid were recorded from 1 km transect. Among these, 3 species were terrestrial and 7 species were epiphytic orchids. Five species were identified, i.e. *Dendrobium* sp.1 (Auang takap), *Dendrobium* sp.2 (Auang kangpla), *Paphiopedelum godefroyae* var. *leucochilum*, *Cymbidium* sp., and *Bulbophyllum* sp. The other five species could not be identified to certain species. *Dendrobium* sp.1 (Auang takap) had the highest relative density followed by *Dendrobium* sp.2 (Auang kangpla) and *Paphiopedelum godefroyae* var. *leucochilum* respectively. Result from microhabitat analysis revealed that the number of *Paphiopedelum godefroyae* var. *leucochilum* plants found on bare rock were a significantly lower ($P < 0.01$) than those found on litter. Considering the other five epiphytic species, the number of orchids occurred on tree trunks were significantly higher than found on branches. Therefore, low humidity of bare rock and wind exposure of tree branches may responsible for the lower number of orchids.

Keywords: orchid diversity , limestone rainforest, Khao Sok National Park

การสำรวจเบื้องต้นความหลากหลายของกล้วยไม้ป่าเขาหินปูนพื้นที่เขาหน้าชะ อุทยาน
แห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Preliminary survey of orchid diversity in limestone rainforest on Nah-Ha
Mountain, Khao Sok National Park, Suratthani Province

ไชนียะ สะมาลา^{1*} สุทธิรักษ์ นงอแก้ว² เยาวลักษณ์ สุวรรณคง²

¹ สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

² อุทยานแห่งชาติเขาสก ตำบลคลองศก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร 0-7735-5666 *อีเมลล์ saineeya@hotmail.com

Sainiya Samala^{1,*}, Sutthirak Nongkaew², Yaowalak Suwannakong,²

¹Program in Biology, Faculty of Science and Technology, Suratthani Rajabhat University,

Suratthani, 84100, Thailand

Tel: 0-7735-5466, Fax: 0-7735-5666, *E-mail: saineeya@hotmail.com

²Khao Sok National park, Panom District, Suratthani Province

1. บทนำ

จากความหลากหลายของป่าและถิ่นอาศัยของกล้วยไม้ของประเทศไทย ในปัจจุบันพบกล้วยไม้ป่าในประเทศไทย 168 สกุล ประมาณ 1176 ชนิด จากที่พบทั่วโลก มากกว่า 796 สกุล มากกว่า 19,000 ชนิด (สลิค, 2550) กระจายพันธุ์อยู่ทุกภูมิภาค กล้วยไม้ที่ถูกพบมากที่สุด คือกล้วยไม้พวกอิงอาศัย เช่นพวกสกุลหวาย สกุลสิงโตกลอกตา ส่วนกล้วยไม้ดินพบได้น้อยกว่า

เขาหน้าชะมีสภาพป่าเป็นป่าดิบชื้นบนเขาหินปูนมีสังคมพืชเด่นคือเตยเขา (*Pandanus monotheca* Martelli) และต้นรัก (*Melanorrhoea* sp.) ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาสกใกล้เขื่อนรัชชประภา ซึ่งเป็นพื้นที่มีนักท่องเที่ยว มากกว่า 100,000 คนต่อปี (การท่องเที่ยวฯ, 2552) และมีพื้นที่ติดกับ หมู่ที่ 1 ตำบลเขาพัง ซึ่งมีทรัพยากรต่างๆ เช่น ป่าเขาหินปูนที่มีจุดชมวิว (เขาหน้าชะ) ถ้ำธรรมชาติ แม่น้ำพุดวงที่ไหลผ่านชุมชน สวนผลไม้ดั้งเดิม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่น่าจะมีศักยภาพในการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่สามารถให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและมีรายได้จากการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

การสำรวจกล้วยไม้ในเบื้องต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลความหลากหลายของชนิดพันธุ์ และลักษณะถิ่นอาศัย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการอนุรักษ์ เช่น การท่องเที่ยว การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อขยายพันธุ์ และการปลูกคืนสู่ป่าอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไป

2. วิธีการ

- 2.1 วางแนวเส้นทางเดินสำรวจเส้นหลักตามสันเขา 1 เส้นทาง (บนสันเขาหน้าชะ) ระยะ 1,000 เมตร
- 2.2 จำแนกชนิดกล้วยไม้พร้อมทั้งนับจำนวนแต่ละชนิดในพื้นที่ ในระยะ 10 เมตรทั้งด้านซ้ายและขวา
- 2.3 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ คำนวณค่าความหนาแน่นสัมพัทธ์ (Relative density) ของกล้วยไม้แต่ละชนิด ความหนาแน่นสัมพัทธ์ (RD) คือร้อยละของค่าหนาแน่นของพืชชนิดหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับค่าผลรวมความหนาแน่นของพืชทุกชนิด (%)

$$RD_{(a)} = (\text{ความหนาแน่นของกล้วยไม้ } a / \text{ความหนาแน่นรวมของกล้วยไม้ทั้งหมด}) \times 100$$

2.4 บันทึกตำแหน่งถิ่นอาศัยย่อยที่พบ นำมาคำนวณเปรียบเทียบระหว่างการปรากฏของกล้วยไม้ และ ตำแหน่งถิ่นอาศัยย่อยที่ปรากฏ โดยค่า *t-test* ด้วยโปรแกรม SPSS

3. ผลการศึกษา

จากการเดินสำรวจเป็นระยะทาง 1 กิโลเมตร บนสันเขาของเขาน้ำฮะที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 300 เมตร พื้นที่เป็นเขาหินปูน สังคมพืชเด่นคือเตยเขา (*Pandanus monotheca* Martelli) และ ต้นรัก (*Melanorrhoea* sp.) สำรวจพบกล้วยไม้มากกว่า 10 ชนิดเป็นกล้วยไม้ที่พบเกาะตามพื้นดินและ หินปูน 3 ชนิด เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้ 7 ชนิด สามารถจำแนกในเบื้องต้นได้ 5 ชนิด คือ รongเท้าณารี เหลืองพังงา (*Paphiopedilum godefroyae* var. *leucochilum*) เอื้องตะขาบ (*Dendrobium* sp.) เอื้อง ก้างปลา (*Dendrobium* sp.) กระเรกระร่อน (*Cymbidium* sp.) และ สิงโต (*Bulbophyllum* sp.) จาก การศึกษาความหนาแน่นของกล้วยไม้ทั้ง 5 ชนิด พบว่าเอื้องตะขาบ มีความหนาแน่นสัมพัทธ์มากที่สุด (41.1 %) รองลงมาคือ เอื้องก้างปลา (29.4%) และรongเท้าณารีเหลืองพังงา (20.6%)

ผลการวิเคราะห์ถิ่นอาศัยย่อยของรongเท้าณารีเหลืองพังงาซึ่งเป็นกล้วยไม้ดิน พบว่ามีการเจริญบริเวณ ซากใบไม้มากกว่าบริเวณหินปูนโล่งๆอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ส่วนกล้วยไม้อีก 4 ชนิดซึ่งเป็นพืชอิง อาศัยพบว่าเจริญบนลำต้นมากกว่าบนกิ่งก้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

4. อภิปรายผล

เนื่องจากป่าเขาหินปูนมีความแห้งแล้งสูง ลักษณะพื้นผิวเป็นชั้นดินบางๆ หรือเป็นชั้นหินปูน พรรณไม้ ที่ขึ้นบริเวณนี้ต้องมีการปรับตัวเพื่อทนต่อความแห้งแล้ง (ดอกกรัก และอุทิศ, 2552) จึงพบรongเท้าณารีเหลือง พังงาเจริญบนซากใบไม้มากกว่าบนหินปูน เนื่องจากซากใบไม้มีการดูดซับความชุ่มชื้นได้ดีกว่า ส่วนกล้วยไม้อีก 4 ชนิดซึ่งเป็นพืชอิงอาศัยที่เจริญบนลำต้นมากกว่าบนกิ่งก้านนั้น เนื่องจากบริเวณสันเขามีลมแรงดังนั้นการ กระจายพันธุ์และการเจริญเติบโตบนกิ่งก้านซึ่งมีความสูงมากกว่าลำต้นจึงพบได้น้อยกว่า

5. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยพืชวงศ์กล้วยไม้ และพรรณไม้ในป่าสังคมพืชบนเขาหินปูนใน อนาคต และใช้ในการจัดการอนุรักษ์กล้วยไม้ในพื้นที่ ได้แก่ การท่องเที่ยว การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อขยายพันธุ์ ให้ได้จำนวนมาก และการปลูกคืนสู่ป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกล้วยไม้รongเท้าณารีเหลืองพังงาซึ่งเป็นกล้วยไม้หา ยาก และมีความสวยงามจึงเป็นที่ต้องการของตลาดมากทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ได้

6. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี และ อุทยานแห่งชาติเขาสก ตำบลคลองศก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อำนวยความสะดวกในการวิจัยครั้งนี้

7. เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2552). **สถิติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สลิล สิทธิสังกรณ์. (2550). **คู่มือกล้วยไม้ เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : สารคดี.

ดอกกรัก มารอด และ อุทิศ กุฎอินทร์. (2552). **นิเวศวิทยาป่าไม้**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.